

1. Nejsem si jist, zda se to stalo díky tvému takřkajíc lichotnictví, nebo zda tomu opravdu tak je. Vždyť k tomu došlo náhle a bez dostatečného uvážení, do jaké míry je to věc důvěry. Čekáš, co z toho vzejde. Co myslíš? Téměř jsi mě přesvědčil, ne sice, že jsem blažený, neboť blaženost je údílem pouze člověka moudrého, ale jistě že jsem aspoň skoro blažený – v tom smyslu, v jakém o člověku říkáme, že je skoro člověkem ve srovnání s oním, kterého znal Platón, nebo jako říkáme o něčem, co vidíme, že je to skoro kulaté nebo skoro hranaté, ačkoli jsou tyto tvary velmi vzdálené tomu, co může vidět mysl pouze velmi mála lidí.

Přečetl jsem si tedy tvůj dopis při světle svítilny po večeri; už nacházel čas ulehnout, ale ještě ne spát; a tak jsem dlouho ležel na lůžku a přemýšlel a takto jsem rozmlouval – já, Augustin, také s Augustinem:

Je pravda, jak si to myslíš Nebridius, že blažení neexistují? Určitě ne. Vždyť se ani on neodvažuje popírat, že hlupáci existují. A co jestli se i hlupákům dostane blaženého života? To je nesmysl – jako by mohlo existovat nějaké malé nebo jiné neštěstí než právě hloupost. Jak na to tedy Nebridius přišel? Odvážil se snad uvěřit, že jsem také moudrý, když si přečetl můj dopis? Tak poštelil zas není radost a já – sání člověka, zejména když o něm dobře víme, jakou závažnost má jeho uvážování. Je tedy tomu tak: napsal to, o čem se domníval, že mi bude velmi příjemné, protože i pro něco bylo příjemné to, co jsem já napsal ve svém listu – a napsal to radostně a nestaral se, co se může světit peru, posedlému radostí. Co kdyby si býval přečetl má *Soliloquia* – „Niterné rozmluvy“? Měl by ještě hojnější radost, a přece

by pro mne nenašel žádné větší označení než právě „blažený“. Už teď mne tedy ukvapeně zahrnul tím nejvyšším označením a nenechal si v záloze nic pro případ, že by ze mne měl radost ještě větší. Hle, co může způsobit radost!

2. Kde však je ten blažený život? Kde? Kde jen? Kdyby jen byl blažený život s to odehnat Epikúrovy atomy! Kdyby byl s to vědět, že dole není nic kromě vesmíru! Kdyby byl s to pochopit, že se nejzářší okraj nebeské klenby otáčí pomaleji než její střed – a další podobné věci, které známe obdobně. Ale já – jak jsem blažený a jaký blažený to jsem, když nevím, proč je vesmír právě tak velký, jak je, když přece poměry tvarů, jimiž je tvořen, nebrání, aby byl tak veliký, jak by si kdo přál? Anebo by se nemělo tvrdit a neměli bychom být nuceni uznávat, že se tělesa dělí do nekonečna, jako by se od určitého základu zvedal do určitého množství určitý počet tělísek? A tak když není možné, aby z těles bylo některé nejmenší, jak bychom mohli připustit, že je nějaké těleso největší a že žádné už nemůže být větší? Pokud zde ovšem plně neplatí to, co jsem kdysi naprosto soukromě řekl Alypiovi, totiž že počet, který je uchopitelný myslí, narůstá do nekonečna, ale na druhé straně se nemůže do nekonečna zmenšovat (nele její totiž dělit dál než na základní jednotku – monadu), ale naopak že počet, který je uchopitelný smysly (vždyť co jiného je počet může do nekonečna zmenšovat, ale nemůže do nekonečna narůstat. A snad proto poprávu kladou filozofové bohatství mezi věci uchopitelné rozumem a chudobu mezi věci uchopitelné smysly: neboť co může přinášet více chudoby než možnost ustavičně se zmenšovat a zmenšovat a co může více obohacovat než možnost libovolně růst, libovolným směrem jít, v libovolnou dobu se navracet a milovat ono množství, které se nemůže zmenšovat? Kdo chápe tyto číselné poměry, nemiluje nic tolik jako základní jednotku, monadu; a není divu, protože skrze ni se uskutečňuje to, že jsou milována i ostatní čísla.

Ale přece: proč je vesmír právě tak veliký? Mohl být přece buď větší nebo menší. Nevím – ale je tomu tak. A proč raději zde nežli onde? A ani to není třeba zkoumat, neboť potom by se muselo zkoumat všude, kde by něco bylo. Jen jedna věc mne na tom vzrušovala, totiž že se tělesa mohou dělit do nekonečna, ale na to je snad odpověď to, co jsem řekl o opačné schopnosti čísla, jež je uchopitelné myslí.

3. Počkej ale – podívejme se, co je to „cosi“, které vstupuje do myslí. Jistě: smysly uchopitelný svět je prý obrazem jakéhosi světa uchopitelného myslí. Je ale divné, co pozorujeme na obrazech, jež se odraží v zrcadlech: vždyť i když jsou zrcadla sebevětší, neodrážejí větší obrazy než té velikosti, jakou mají sebemenší předměty, které před ně postavíme. Na druhé straně se v malých zrcátkách a stejně tak i v očních panenkách vytvoří maličký obraz odpovídající rozměrům zrcátka, i když se před ně postaví velký předmět. Je tedy možné, aby se zmenšily obrazy těles, zmenšily-li se zrcadla, není však možné, aby se obrazy zvětšily zvětšením zrcadel. Zde nám tedy něco skrytého uniká. Ale teď už musím spát.

Ale vždyť se Nebridiovi nejvíím jako blažený proto, že hledám, ale snad proto, že něco nacházím. Ale co je ono „něco“? Snad ono rozumování, kterému jako své jedině milé mám ve zvyku lichotit a nesmírně se z něho těšit?

4. Z čeho se skládáme? Z ducha a z těla. Co z toho je lepší? Zřejmě duše. Co se chválí na těle? Nevidím nic jiného než krásu. Co je to tělesná krása? Soulad částí těla a nějak příjemná barevnost. Je tato podoba lepší tam, kde je skutečná, nebo tam, kde je klamná? Kdo by váhal, že je lepší ta skutečná. Kde je tedy ta pravá? Ovšemže v duši. Je tedy duše hodna lásky víc nežli tělo. Avšak ve které části duše je tahe pravda? V myslí a v rozumovém chápání. Co stojí proti tomu? Smysly. Je tedy zřejmě, že smyslům je třeba se stavět na odpor všemi silami duše. A co když smyslové dojmy těší člověka přespříliš? Zařídme, aby jej netěšily. Jak se toho dosáhne? Návykem obejít se bez nich a směřovat k věcem lepším. A co když duše umírá? Potom buď umírá pravda, nebo rozumové chápání není pravdou, nebo rozumové chápání není v duši, nebo může zemřít to, v čem je obsaženo něco nesmrtelného. Že se ale nic z toho nemůže stát, je již obsaženo v našich „Niterných rozmluvách“ a dostatečně jsme se o tom přesvědčili. Ale náš stálý styk se zlyými věcmi způsobuje, že se pořád bojíme a děšíme. A konečně, zemře-li duch, což se ale podle mého názoru nemůže stát, i tak jsem v této své úvaze dostatečně dokázal, že blažený život nespočívá v radosti z toho, co poskytuje smysly.

Možná se svému Nebridiovi právě pro tohle a pro podobné věci jevíím ne-li blaženým, tedy aspoň skoro blaženým. Kéž se tak jevíím i sám sobě; co tím ztrácím – anebo proč se zdráhám mít o sobě do-

bré mínění? Tohle jsem si řekl, potom jsem se jako obvykle pomodlil a usnul.

5. Toto jsem ti chtěl napsat. Těší mě tvá vděčnost za to, že před tebou neskrývám nic z toho, co mi přijde na jazyk, a jsem rád, že se ti takto líbím. Vždyť před kým bych se raději dopouštěl hloupostí než před tím, komu se nemohu znelíbit? A je-li v moci štěstý, aby člověk miloval člověka, hle, jak jsem blažený, protože mám takovou radost z darů, jež štěstěna přináší! A přiznávám, že si toužebně přeji, aby jich bohatě přibývalo. Ale ti opravdu moudří lidé, kteří jediná se mohou zvát blažení, se nechtějí o dary štěstý bát ani po nich toužit (nebo si je *vytuzovat*). Ale podařilo se mi to sloveso pěkně! Ty to budeš vědět. Byl bych rád, kdybys mne o těch tvarech poučil. Nejsem si totiž při používání takových sloves úplně jistý. Neboť podle stejného vzoru je *cupio*, *fugio*, *sapio*, *iacio*, *capio*; ale nevím, jestli je správný infinitiv *fugiri* nebo *fugi*, *sapiri* nebo *sapi*. Mohl bych přidat ještě *iaci* a *capii*, kdybych se nebál, že mě *chytne* (tvar slovesa *capere*) za slovo někdo a že budu pro smích (tvar slovesa *iacere*) někomu, kdo bude dokazovat, že jsou něco jiného tvary *iacum*, *capitum* a něco jiného *fugitum*, *cupitum*, *sapitum*. Stejně si u těchto tří tvarů nejsem jist, žela se má jejich předposlední slabika vyslovovat dlouze a melodicky protaženě nebo přízvučně a krátce.

Rád bych tě přiměl k delšímu psaní, chtěl bych si něco tvého číst trochu déle. Ale nejsem schopen říci to tak toužebně, jak toužebná je má touha.